

Plukovník PhDr. Ivan K a m i e n, CSc.

K psychické připravenosti příslušníků štábu pluku

Vysoká bojová pohotovost je hlavním kritériem práce všech vojáků ČSLA a jejich odpovědnosti před stranou a lidem. V bojové pohotovosti armády se odráží mnoho faktorů a v neposlední řadě i umění velitelského sboru řídit vojska a efektivně využívat bojových a materiálních prostředků.

Organizace a vedení vševojskového boje v soudobých podmínkách se stává stále složitější. Z jeho charakteristik vyplývá, že bude klást na příslušníky štábu pluku vysoké nároky, způsobovat mnoho těžkostí, vyvolávat změny v jejich prožívání, jednání a chování. Vzrůstá počet prvků rizika, nebezpečí ohrožení života a zdraví, jež se projeví psychickým napětím, obavami, úzkostí, neklidem a jinými negativními psychickými stavy, změnami v průběhu psychických funkcí či celých funkčních systémů. To vše může narušit normální průběh psychické regulace chování a tím i spolehlivost člověka.

To do určité míry potvrzují i výsledky výzkumu, který se uskutečnil v podmínkách čtyřdenního dvoustranného divizního taktického cvičení s vojsky, v extrémních povětrnostních podmínkách v měsíci únoru ve vojenském výcvikovém prostoru Libava — tedy v mírových podmínkách maximálně se blíživých podmínkách bojovým. Je tudíž nezbytné komplexně nahližet nejen na strukturu všestranné připravenosti řadových vojáků — přímých bojovníků, ale i na strukturu všestranné připravenosti velitelského sboru. V tomto případě příslušníků štábu pluku, a to nejen ve funkcích, ale i těch, kteří jsou v současné době připravováni na vojenských školách.

K všeobecně uznávaným složkám — ideové politické vyspělosti a pevnosti, vo-

jenskoodborné připravenosti a tělesné zdatnosti — je nutné přiřadit i takový komplex psychických prvků příslušníka štábu pluku, který zabezpečí přiměřenou regulaci jeho činnosti a chování v zátěžových situacích soudobého boje. Nejčastěji bývá označován jako psychická připravenost.

Analýza výsledků výzkumu v podstatě potvrdila platnost vytyčených hypotéz o výskytu a vlivu zátěžových situací, jakož i o základních souvislostech (příčinách) poklesu výkonů a optimální úrovně aktuálních psychických stavů příslušníků štábu a skupinové atmosféry ve štábu pluku v zátěžových situacích dvoustranného divizního taktického cvičení s vojsky. Bylo prokázáno, že kvalitativně nové aspekty soudobého boje a zvýšené nároky na jeho řízení se projevují i v činnosti štábu pluku při řízení vojsk, a to již v rámci polního výcviku. Na tomto taktickém cvičení se vyskytly ve štábu pluku všechny nejtěžší zátěžové situace: nepřiměřené úkoly, problémové situace, překážky, konflikty, stres. Dále se potvrdilo, že zátěžové situace taktického cvičení mají vliv na pozornost, paměť a myšlení příslušníků štábu, na jejich výkonnost.

Zátěžové situace na taktickém cvičení ovlivňovaly intenzivně psychické stavy příslušníků štábu pluku. Platí to zejména pro jeho psychickou pohodu, pocit síly a energie, činnost, psychický nepokoj, resp. psychické napětí, psychickou depresi, impulzivní reaktivitu, pocity vyčerpání a sklíčenosti, které byly sledovány jako komponenty psychického stavu příslušníků štábu pluku.

Všechny typy zátěžových situací ovlivňovaly skupinovou atmosféru štábu pluku na taktickém cvičení, a to jak celek, tak i je-

ji základní charakteristiky. Působením zá-
těže byly nejvíce záporně vystaveny cha-
rakteristiky: přátelská, přijímací, uklidňu-
jící, nadšená a další.

Rysy skupinového chování byly nejinten-
zivněji ovlivňovány zátěžovými situacemi
typu „stres“ a „překážky“. Týká se to pře-
devším rysů chování obecně označovaných
jako „citově kladné odpovědi“, „citově zá-
porné odpovědi“ a „reakce na řešení otáz-
ky“.

Aniž bych uváděl konkrétní výsledky vý-
zkumu, včetně výsledků korelační analýzy
ukazující na souvislosti, příčiny sledova-
ných psychologických jevů, je možné souhrnně
řici, že v zátěžových situacích taktického
cvičení s vojsky došlo k určitým nežádou-
cím změnám ve výkonech a psychickém
stavu příslušníků štábu i ve skupinové at-
mosféře štábu pluku, tedy v těch oblastech,
které vytvářejí základní předpoklad pro na-
plňování jeho poslání v soudobém boji,
pro jeho odolnost a akceschopnost. Je
proto aktuální zamýšlet se nad dalšími
možnostmi zvyšování psychické připrave-
nosti příslušníků štábu pluku.

Analýza odolnosti příslušníků štábu plu-
ku, která zabezpečuje úspěšnou činnost
v soudobém boji, umožňuje vyslovit někte-
ré závěry pro zvýšení jejich psychické při-
pravenosti.

Jde především o upřesnění pojetí vlivů
soudobé bojové činnosti, které negativně
působí na psychiku vojáků — příslušníků
štábu pluku. Kritičtější pohled na současnou
klasifikaci těchto vlivů je možné vyvo-
dit ze základní charakteristiky soudobého
boje, zejména z vysoké dynamičnosti nově
vznikajících situací a jejich rozmanitého
spojení a podmíněnosti různými faktory.
Je proto reálné pokusy komplexně postih-
nout a vymezit všechny vlivy, které nega-
tivně působí na psychiku vojáků. Je mož-
né současně předpokládat, že soudobá bo-
jová činnost působí různě i v odlišném po-

řadí důležitosti na jednotlivé kategorie vo-
jáků. Na základě toho je proto žádoucí ka-
tegorizovat vlivy soudobé bojové činnosti,
které negativně působí na psychiku voja-
ků nejen z obecného hlediska, ale zejmé-
na z hlediska specifiky jednotlivých skupin
vojáků a profesí. Je třeba usilovat o to,
aby každý pokus o kategorizaci těchto
vlivů v tomto pojetí vycházel z:

- charakteru vykonávané činnosti,
- podmínek a situací, za nichž je tato
činnost konána,
- osobnostního profilu vojáka i sociál-
ních vztahů, které se v této činnosti proje-
vují a prosazují.

V aplikaci těchto přístupů do podmínek
štábu pluku, jeho příslušníků je zapotřebí
brát v úvahu, že jejich práce má přede-
vším intelektuální povahu. Vyžaduje umě-
ní, rozvážné a logicky myslet v podmín-
kách značného psychického zatížení i mo-
rální odpovědnosti. Velení vojskům, přípra-
va, přijetí rozhodnutí, jeho doručení voj-
skům a samotná realizace vyžaduje od pří-
slušníků štábu mobilizaci všech jejich psy-
chických potenciálů.

Vzhledem k širokému rozsahu psychi-
ckých kvalit, determinujících činnost pří-
slušníků štábu i činnost soudobého štábu
pluku jako celku, ukazuje se potřeba polo-
žit důraz na ty osobnostní charakteristiky,
které budou uplatněny v zátěži nejvíce,
nejčastěji, permanentně. Pozornost je nut-
né rovněž věnovat demografickým charak-
teristikám, zvláště fyzickému věku přísluš-
níků štábu pluku, délce jejich vojenské
praxe v důstojnické hodnosti a ve funkci,
dále stupni vojenského vzdělání, organizo-
vanosti v KSČ, původnímu povolání.

Všechny sledované charakteristiky,
i když v rozdílné intenzitě, mají mnoho
podstatných souvislostí s výskytem a vli-
vem zátěže, jakož i s dynamikou výkonů
a psychologických stavů příslušníků štábu
i s dynamikou jeho skupinové atmosféry
v zátěži.

Poznatky z výzkumu vedou současně
k závěru, že požadavky velení armády na
soustavné zkvalitňování psychologické pří-
pravy v ČSLA jsou aktuální i pro štáby
pluků. Proto ve vojskové praxi se jeví jako
potřebné:

1. Systematicky připravovat příslušníky
štábu pluku na výskyt všech typů zátěžo-
vých situací, které působí na jejich čin-
nost jak jednotlivě, tak komplexně v růz-
ných kombinacích. Redukce negativních

důsledků zátěžových situací v bojové čin-
nosti je kromě jiného možná na základě
zvyšování kvality osobnostních charakteris-
tik příslušníků štábu.

2. Připravovat příslušníky štábu pluku na
soudobý boj s vědomím, že zátěžové situa-
ce budou jednotlivě nebo v různých kombi-
nacích ovlivňovat všechny základní fakto-
ry, které vytvářejí předpoklad pro úspěš-
né naplňování poslání štábu pluku, jeho
odolnosti a akceschopnosti při velení voj-
skům v soudobém boji.

3. Cílevědomě zvyšovat výkonnost příslušníků štábu pluku v zátěžových situacích. Zvláštní důraz přitom položit na zabraňování poklesu kvality výkonů, jejichž řešení předpokládá:

- induktivní myšlení s čísly a teoreticko-počecími myšlenkami,
- představivost, bohatství představ a názorově celostní myšlení, k němuž přistupují konstruktivní momenty,
- prostorovou představivost za účasti analytických momentů,
- schopnost pamatovat si,
- celkovou přesnost a rychlost rozumových operací.

Redukce poklesu dané výkonnosti v zátěžových situacích soudobého boje kromě jiného vyžaduje zkvalitňování rozumových schopností příslušníků štábu pluku a intenzivní, účinné regulování jejich psychických stavů i skupinové atmosféry ve štábech, včetně skupinových rysů chování příslušníka štábu v zátěži.

4. Cílevědomě ovlivňovat a regulovat dynamické změny psychických stavů příslušníků štábu pluku v závislosti na vzniku a rozvoji zátěže, a to jak v rovině psychického napětí — proměnlivosti a dynamiky aktivace psychiky, tak i ve svérázné změně emocionálního ladění a prožívání, které determinuje dynamiku způsobů interakčního chování (vzájemného působení).

Psychologickou přípravou v návaznosti na celý komplex výchovného působení na příslušníky štábu zabraňovat nežádoucí negativní dynamice jak globálně pojatého psychického stavu, tak i jednotlivých klíčových komponent, zvláště: psychické pohody, pocitu spokojenosti, pocitu síly a energie, činorodosti, psychického napětí, úzkosti a obav.

5. Účinněji ovlivňovat skupinovou atmosféru ve štábu pluku s cílem nedopustit její výraznější pokles v závislosti na vzniku a rozvoji zátěže, a to jak v jejím celku, tak i v jednotlivých charakteristikách.

6. Větší důraz položit na efektivní formování rysů skupinového chování příslušníků štábu pluku, které se projeví jako významná determinanta odolnosti štábu pluku v zátěži, v jeho akceschopnosti. Náročné, nezastupitelné poslání štábu pluku při řízení vojsk v soudobém boji, odpovědnost za jeho výsledek vyžaduje posilovat ty rysy skupinového chování, které odolnost — akceschopnost štábu pluku v zátěžových situacích zvyšují a zároveň redukovat ty rysy skupinového chování, jež působí opačně.

Využití závěrů pro zvýšení psychické připravenosti příslušníků štábu pluku vy-

žaduje zvážit realizaci opatření, která vyplývají z psychologické analýzy:

A. V oblasti kádrové práce řešené veliteli (náčelníky) za účasti politických orgánů a stranických organizací:

- věnovat větší pozornost výběru příslušníků štábu pluku z hlediska jejich osobnostních charakteristik a rysů ve vztahu ke specifice poslání štábu pluku jako orgánu velení,
- usilovat o odstraňování přetrvávajících věkových rozdílů mezi důstojníky štábu pluku, které v některých případech dosti negativně ovlivňují meziosobní vztahy ve štábech,
- při změnách ve štábech pluků, při obsazování funkcí důsledněji brát v úvahu délku vojenské praxe a zejména délku v dosavadní funkci; pokud to okolnosti dovolují, spíše prodlužovat dobu výkonu funkce v zájmu získávání hlubších a komplexnějších zkušeností pro naplňování poslání štábu v polních podmínkách, ale i v výchovného hlediska,

— dosažený stupeň vojenského vzdělání považovat za velice významný ukazatel kvalifikace příslušníka štábu pluku, neabsolutizovat jej však a považovat za neukončený proces; výrazněji usilovat zejména o rychlejší a komplexnější formování dovedností a návyků činnosti příslušníka štábu pluku v polních podmínkách při velení vojskům v různých situacích,

— pokračovat v navozování optimálních relací mezi zastávanou funkcí a vojenskou hodnotou a tím postupně zvyšovat význam vojenské hodnoty ve vojenských kolektivech, ve štábu pluku a eliminovat rušivé vlivy v meziosobních vztazích,

— s využitím všech možností (včetně kvalifikovaného výběru z hlediska struktury inteligence) zvyšovat rozumové schopnosti příslušníků štábu pluku, které se projevují zejména ve výkonech při řešení nových situací,

— zrychlit, upřesnit a usnadnit práci příslušníků štábu pluku v polních podmínkách, a to i rychlejším zaváděním moderní výpočetní techniky a jiných prostředků.

B. V oblasti psychologické přípravy příslušníků štábu pluku využít postupně obecně se uplatňujícího systému metod, jímž lze v procesu psychologické přípravy utvářet jejich psychickou připravenost.

Poznatky výzkumu vedou k závěru, že praktická aplikace jednotlivých metod v podmínkách štábu pluku je dosti složitá, ale přesto nezbytná. Ukazuje se, že je nutné začít se systematickým a komplexním prováděním psychologické přípravy vlastně ihned po kvalifikovaném výběru uchazečů o studium na vojenských školách

a následně kvalifikovaným výběru posluchačů vojenských škol nebo důstojníků útvarů a jednotek do funkcí ve štábu pluku, tedy v podstatě již v období, kdy se důstojníci pro výkon štábních funkcí připravují a kdy tuto funkci vykonávají.

Dosažení požadovaného efektu psychologické přípravy vyžaduje aplikovat její metody komplexně a systematicky a také odpovědnou přípravu těch, kteří psychologickou přípravu organizují. Bylo by vhodné a užitečné do programů výuky na vojenských školách zařadit podrobnější a konkrétnější proškolení posluchačů (alespoň PGS) v otázkách psychologické přípravy, včetně uplatňování metod psychologické přípravy ve štábech pluků.

C. Psychologická analýza odolnosti příslušníků štábu pluku k zabezpečení úspěšné činnosti v soudobém boji naznačuje potřebu výzkumem zjistit a analyzovat další oblasti vlivů zátěžových situací a tak dosáhnout komplexnějšího obrazu o deter-

minaci odolnosti — akceschopnosti štábu pluku v soudobém boji.

Výzkum je potřeba orientovat na hlubší, detailní analýzu psychických procesů, stavu a vlastností příslušníků štábu pluku a na jejich vzájemnou souvislost a spjatost při determinaci odolnosti vůči zátěži.

Je potřebné vypracovat:

- osobnostní profil příslušníka štábu pluku z psychologického hlediska, a to i s ohledem na specifiku jednotlivých funkcí ve štábu pluku,

- základní požadavky na sociálně psychologické faktory ve štábu pluku, které determinují jeho odolnost a akceschopnost,

- psychodiagnostické metody k výběru důstojníků pro obsazování štábních funkcí,

- co nejpřesnější obsah a metody psychologické přípravy příslušníků štábu pluku, které zabezpečí jejich psychickou připravenost pro úspěšné naplňování poslání štábu pluku při řízení vojsk v soudobém boji.